

INTEGRATIV YONDASHUV VA TA'LIM JARAYONIDA FANLARARO BOG'LIKNI QO'LLASHNING PEDAGOGIK ASOSLARI

Baratov Fayzullo Shukurovich

Farg'ona davlat universiteti 13.00.02-Ta'limda tarbiya nazaryasi va metodikasi
(sohalar bo'yicha) doktoranti

Email: baratov_fayzullo@mail.ru

Abdullayeva Barno Sayfutdinovna

pedagogika fanlari doktori, professor

ANNOTATSIYA

Ta'limdagi integratsiya - bu ta'lim oluvchining shaxsini rivojlantirish va o'z-o'zini rivojlantirishga qaratilgan dunyoning yaxlit ko'rinishini shakllantirish uchun ma'lum bir ta'lim tizimi doirasida tarkibning tarkibiy qismlari o'rtasida aloqalarni o'rnatish jarayoni. Integratsiya ta'limdagi murakkablikni yengillashtirishga, tizimlilikka o'rgatadigan jarayondir.

Kalit so'zlar: Integratsiya ta'limdagi, tizimlilikka, unksiyalar, mazmunli, operatsion, tashkiliy, fanlararo - faktlar, tushunchalar, transdisiplinar.

PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF THE USE OF AN INTEGRATIVE APPROACH AND INTERDISCIPLINARY CONNECTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS

ABSTRACT

Integration in education is the establishment of connections between the components of the content within a certain educational system in order to form a holistic view of the world aimed at the development of the learner's personality and self-development process. Integration is a process that teaches systematization and simplification of complexity in education.

Key words: Integration in education, systematic, functions, meaningful, operational, organizational, interdisciplinary - facts, concepts, transdisciplinary.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕГРАТИВНОГО ПОДХОДА И МЕЖПРЕДМЕТНОЙ СВЯЗИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

АННОТАЦИЯ

Интеграция в образовании – это установление связей между компонентами содержания внутри определенной образовательной системы с целью формирования целостного взгляда на мир, направленного на развитие личности обучающегося и процесс саморазвития. Интеграция – это процесс, который учит систематизации и упрощению сложного в образовании.

Ключевые слова: Интеграция в образовании, системная, функции, содержательная, оперативная, организационная, междисциплинарная - факты, концепции, трансдисциплинарная.

Bugungi ta'lim zamonamizda ilmiy-texnikaviy taraqqiyotning tezlashishi, fan, ta'lim, siyosat, ishlab chiqarish, texnika taraqqiyotida integrativ funksiyalarning kuchayishi tufayli integratsiya muammosiga qiziqish ortdi. Sharq mamlakatlarida ta'lim va tarbiyaning bir vaqtda olib borilishi ham integratsiya hisoblanadi. Umuman olganda dunyo bir butun deb qarajak, unda kechayotgan har qanday jarayonlar ham bir-biri bilan uzviy aloqadordir. Integratsiya esa mana shu aloqadorliklar haqida mulohaza yuritadi. Mahalliy va xorijiy pedagogika fanida integratsiya muammolarini o'rganish bo'yicha boy tajriba to'plangan. Turli davrlarda ta'lim jarayonida fanlararo aloqadorlikdan foydalanish vazifasini Y.A.Komenskiy, I.G.Pestalotsi, J.Russo, L.N.Tolstoy, K.D.Ushinskiylar ilgari jarayon allaqachon tuzilgan tizim doirasida ham, yangi tizim doirasida ham amalga oshishi mumkin. Ta'limdagi integratsiya - bu ta'lim oluvchining shaxsini rivojlantirish va o'z-o'zini rivojlantirishga qaratilgan dunyoning yaxlit ko'rinishini shakllantirish uchun ma'lum bir ta'lim tizimi doirasida tarkibning tarkibiy qismlari o'rtasida aloqalarni o'rnatish jarayoni. Integratsiya ta'limdagi murakkablikni yengillashtirishga, tizimlilikka o'rgatadigan jarayondir. Zamonaviy ta'limda fanlarni integratsiyalashuvi yangi pedagogik yechimlarni faol izlash, ta'lim oluvchilarga samarali va asosli ta'sir ko'rsatish uchun pedagogik xodimlarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish yo'nalishlaridan biridir. Integratsion yondashuv talabalarni o'z kasbini mutaxassisi qilib tayyorlashga yordam beradigan yondashuv hisoblanadi. Integratsiya talabalarni tarqoq bilim olishlarini, bilimlarini parchalanishini oldini oladi, ularning yaxlit bilimlarni, umuminsoniy qadriyatlar majmuini egallashini ta'minlaydi. Integratsiya printsipti o'quv jarayonining barcha tarkibiy qismlarini, tizimning barcha elementlarini o'zaro bog'lashni, tizimlar o'rtasidagi aloqani o'z ichiga oladi, u maqsadni belgilashda o'qitish mazmunini, uning shakllari va usullarini

belgilashda yetakchi hisoblanadi. Integrativ yondashuv pedagogik jarayonning har qanday komponentida integratsiya tamoyilini amalga oshirishni anglatadi, pedagogik jarayonning yaxlitligi va izchilligini ta'minlaydi. Ta'limda integratsiya orqali fanlarni va fanlararo aloqadorlik jihatlarini uzviy bog'liqlikda o'qitish mumkin. Bu talabalarda dunyoni yaxlit anglashga, tizimlarning o'zaro bog'liqlikda ekanligi haqidagi tasavvurni beradi. Xususan, tabiatda yuz berayotgan hodisalar orqali talaba nutqini o'stirish mumkinligi hammamizga ayon. Tabiat hodisalari, atrof-muhitda kechayotgan jarayonlarni nutq o'stirish vositalari bo'lgan she'r, hikoya va obrazlar orqali tushuntirish mumkin. Bu talabada mustahkam xotirani, yuksak tasavvurni shunindek, ravon nutqni ham shakllantirib kelajakdagi yetishib chiqayotgan muhandislarning yuksak bilimga ega bo'lishini taminlabgina qolmasdan ulardagi ta'lim sifatini oshirish imkonini beradi. Tadqiqotchi [1.14-b] ham fanlararo aloqadorlikni quyidagi turlarga ajratadi:

- 1) mazmunli;
- 2) operatsion;
- 3) metodik;
- 4) tashkiliy.

B.Abdullayeva ta'kidlaganidek, ko'nikma, malakalar fikrlash operatsiyalari orqali o'quv-tarbiya jarayonini tashkil etadi.

Integratsiyasining uchta darajasi mavjud.

predmet ichidagi - tushunchalar, bilimlar, ko'nikmalar va boshqalarning integratsiyasi. alohida elementlarning ichida;

fanlararo - faktlar, tushunchalar, tamoyillar va boshqalarni sintez qilish. ikki yoki undan ortiq fanlar;

transdisiplinar – ta'limning asosiy va qo'shimcha mazmuni tarkibiy qismlarining sintezi. Integratsion ta'lim bizga qanday imkoniyatlar beradi [1.14-b].

Integrativ yondashuv bizga quyidagi imkoniyatlarni beradi.

mutaxassisni shakllantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi;

ta'lim oluvchini dunyoni yaxlit idrok etishga o'rgatadi;

ijtimoiy va kasbiy sohada faol harakat qila oladigan darajada tarbiyalaydi;

talabalarga ta'lim sifatini oshirishga ko'proq talablar qo'yadi va talabaga darsni o'qitish sifatini, bilim sifatini tobora oshirishga motivatsiya beradi;

Turli xil fanlar o'zaro bog'lanadi. Integratsiya talabalarni faol birgalikdagi ijodiy jarayonga jalb qilish imkonini beradi. Bu puxta o'ylangan ta'lim va tarbiya jarayoni bo'lib, u ta'limni tashkil etishning umumiy tuzilmasini qayta ko'rib chiqishga, talabalarni idrok etish jarayoniga tayyorlashga yordam beradi. Axborotni tushunish va taxlil qilishga o'rgatib, talabalarda dunyodagi barcha jarayonlarning bir butun sifatida o'zaro ta'siri haqidagi tushuncha va g'oyalarni shakllantiradi. Shu bilan bir qatorda

integrativ yondashuvning kamchiliklari va salbiy oqibatlar ham mavjud. Ta'limda integratsiya orqali reproduktiv usulni amalda qo'llash bir talaba o'rgangan materiallar foydalanishni o'z ichiga oladi, chunki ta'limda eng samarali usullardan biri hisoblanadi. Masalan tasviriy misollar, ko'rsatmalarni va qoidalarga yaxshi o'rganish va o'z bilimlarini mustahkamlash uchun yordam beradi.

Y. M. Kolegin va O.L.Aleksinko integratsiyaning salbiy omillarini quyidagicha ko'rsatib berishadi: "o'quv predmetlarining chegaralangan soni - olinayotgan katta hajmdagi bilimlarning mazmuni olamning haqiqiy ko'rinishini, qismlarining o'zaro bog'liqligini aks ettirish bilan to'ldirish mumkin;" juda muhim bo'lgan o'qish, yozish va sanoq ko'nikmalarini shakllantirish zarurati [2].

Hozirgi davr talabi bo'lajak muhandislarning matematik tayyorgarligini takomillashtirish hisoblanadi ko'p qirrali muammo, yechim qaysi talab qiladi chuqur ularning matematika fanining asoslarini o'zlashtirishi, ko'rish va foydalanish qobiliyati mavzu ichidagi fanlararo aloqa qo'llaniladi. Talabalar oliy matematika, shakllanishidaularning ko'nikmalariga muhim ahamiyatga ega, matematika uchun yechimlar amaliy vazifalar, simulyatsiya qilish hodisalar va jarayonlar, davom etayotgan qarorlar ishlab chiqarish. Shu bilan birga, zamonaviy ta'limning rivojlanish tendentsiyalaridan birihisoblanadi. kamaytirish miqdorlar soat, yo'naltirilgan yoqilgan o'qish Shu bilan birga, zamonaviy ta'limning rivojlanish tendentsiyalaridan biri hisoblanadi. Oliy matematika uchun ajratilgan soatlarni o'qitish davomida, fanlararo integratsion o'qishni texnika universitetlarida yo'lga qo'yilmoqda. Talabalarning yani bo'ljak muhandislarga matematikani integratlashgan holda o'qitishni yo'lga qo'yish ularning ilmiy dunyo qarrashini va o'zining kasbiga va vazifasini yaxshi va puxta egallashi uchun boshqa fanlar bilan birga qizg'in izlanilmoqda talabalar muhandislik yo'nalishlarini tayyorlash. Buning zamirida asosiy yo'nalishdagi muhandislar matematik bilag'onlar va bu kelajak muhandislaridir.

Texnika oliy o'quv yurtining matematik komponentini takomillashtirish yo'nalishlari muhandislik ta'lim quyidagilar:

- professional oriyentatsiya o'rganish;
- foydalanishda fanlararo ulanishlarning matematik ifodasi ;
- Yaratilishgan vaziyatlarda didaktik holati;
- malakaga asoslangan yondashuv asosida matematika;
- foydalanishning ma'lum texnologiyalarini o'rganish;
- foydalanish bilan birga kompetentsiyaviy yondashuvlar

Kimga o'rganish matematika (integrativ, faoliyat, shaxsga yo'naltirilgan va va boshqalar).

Ta'limda integratsiya muammosi uzoq tarixga ega bo'lib, u tushunish uchun muhimdir. Integratsiya ostida (lotincha integratsiya so'zidan -qayta tiklash, to'ldirish)

tushunish alohida qismlarga birlashtirish yagona butun yoki jarayon, qaysi rahbarlik qiladi. Shu bilan birga talabalarning fanlararo bog‘likni va ish faolyatidagi hodisa va jarayonlarni yengillashtiradi [3].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

1. Abdullayeva B.S. [Abdullayeva B.S Fanlararo aloqadorlik turlari haqida 2005 yil 14-bet]
2. Mavlonova R.A., N.". Rahmonqulova Boshlang‘ich ta’limning integratsiyalashgan pedagogikasi o‘quv qo‘llanma Toshkent - .ILM ZIYO. – 2009
3. Новая философская энциклопедия: в 4 т./ Ин-т философии Российской акад. наук; Гл. ред. В. С. Степин. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Мысль, 2010. Т. 1: А – Д. – 741 с.